

Éliás Ádám

Februári számunkban Éliás Ádám Unionizmus helyett konföderalizmust! címmel írt tanulmányában az EU-ba való belépés ellen foglalt állást. A szám nyomdába adása után derült ki, hogy a Szerző nézetei időközben megváltoztak. Helyreigazításként közöljük alábbi írását.

A harmadik úton – az Unióba

Azért vagyok híve a csatlakozásnak, mert egy közel 450 milliós szociális közösség részévé válunk, amelyet öntudatos, nagy hagyományú népek alkotnak. Ettől magasabban és történelmi pillanatot, nem pedig a rövid-, közép- és hosszútávú gazdasági előnyök, vagy a modernizáció nagyobb esélye miatt. A világ nagy bajainak megoldására is ez az összefogás kínál reményt: a szociális, a környezeti-természeti és a technikai válság leküzdésére.

Az ellenzők aggályai két nagy csoportra oszthatók: nem EU-specifikus és EU-specifikus érvekre. A nem EU-specifikus fenntartásokkal most nem kell foglalkoznunk, mert tárgy-szerűtlenek. Nem lehet ugyanis az EU-t hibáztatni például azért, mert a robbanómotorok égésterméké szennyezi a levegőt, az agrár-kemikáliák pedig a földet, vagy azért, mert a technikai fejlődés fokozza a munkanélküliséget. Ezek az EU-tól függetlenül meglévő nagy betegségei a társadalmi-technikai működésnek, és jelen vannak az EU-ban is (ahogy mindenütt másutt). Az EU bizonyos szabályokkal megpróbálja kezelni e bajokat – több-kevesebb sikerrel. Tény, hogy az EU-ban sokkal tompítottabbak e válságjelenségek, mint másutt. Az is tény azonban, hogy zajlik a szociális világháború, s lappangva érlelődik egy új technikai forradalom, amely arra hivatott, hogy megteremtse a reális összhangot egyfelől a technikai működés, másfelől az ember és a természeti valóság között. Remélhetőleg a tudati fejlődés szintjén játszódik le és hoz megoldást a szociális világháború és az új technikai forradalom, s az EU társadalma élen jár majd benne.

Vannak azonban EU-specifikus ellenérvek is a csatlakozással szemben. Hiba lenne ezeket jelszószerű maszszával leönteni és figyelmen kívül hagyni.

EU-specifikus aggályok

A komoly, felelősségteljes aggályok két összetevőből fakadnak: félelem a nemzeti szuverenitás elvesztésétől és a nemzetközi pénzoligarchia befolyásának teljessé válásától: a jogalkotás az EU-bizottságok és az EU-parlament kezébe, a pénzkibocsátás az Európa Bank kezébe kerül, a föld

pedig rövid idő után szabad prédává válik.

A földkérdés kezelése viszonylag egyszerű: nem kell eladni a földet. A tapasztalat azt mutatja, hogy a csatlakozó országok a csatlakozás után pénzügyileg megerősödnek, tehát nem megalapozott az az aggodalom, hogy a pénzügyi helyzet kényszeríti majd a gazdákat a föld eladására. A jogi szabályozásban viszont érvényesülnie kell a viszonyosság elvének: ha a magyar állampolgár vásárolhat földet Szlovákiában és Hollandiában, nem lehet jogi úton megtiltani, hogy a szlovák és holland állampolgár is vásárolhasson Magyarországon. Az, hogy ez a viszonyosság milyen eredménnyel jár majd, a magyar földbirtochosok, gazdálkodók tudatállapottól függ. Ami pedig az egész földprobléma mélyén igazán aggályos, az nem EU-specifikus jelenség: hogy egyáltalán áruként adni-venni lehet a földet. Magántulajdonná lehet tenni olyan „jóságot”, amit nem ember alkotott, véges mennyiségű, igazán nem bővíthető, de minden ember elemi létfeltételét képezi. A rendszerváltó országok *elmulasztották* azt a történelmi pillanatot, amikor a csődös magántulajdon után, majd az életképtelen pártállami tulajdon korszakát követően esély lett volna igazi közösségi tulajdonformák kialakítására a földben nyugvó javak tekintetében. Bár a fejlődés ebbe az irányba kell, hogy haladjon, eredményt csak hosszú idő után várhatunk, a szociális világháború gyümölcseként.

Akár nemzeti, akár nemzetközi kézben van a *pénzkibocsátás*, az az igazi kérdés, hogy milyen érdeket szolgál: közérdeket, vagy magánérdeket. Nemzetközi szinten is végbe lehet, és meggyőződésem szerint végbe is fog menni a pénzkibocsátás és a hitelrendszer társadalmasítása. Nem maradhat a bankok és a mögöttük álló társaságok titkos ügye. Előbb-utóbb eljön majd a teljes nyilvánosság ideje a pénzkibocsátás és a hitelrendszer tekintetében is. Az Európa Bank azonban addig is kénytelen az EU-társadalom igényei, érdekei szerint eljárni, mert ha nem, ha bármilyen zavar támad a pénzügyi folyamatokban, az EU-ban tömörülő roppant szociális erő egyszerűen el-

söpri, és ezzel az erővel szemben senki nem lesz képes megvédeni. Emlékeztetnék arra, hogy az elmúlt években milyen lenyűgöző erővel reagáltak az EU-társadalmak a pénzhatalom manipulációs kísérleteire (benzináremelés, jóléti lefaragások, agrár-anomáliák). Arra is emlékezzünk, hogy a formailag nemzeti kézben lévő pénzkibocsátás és hitelrendszer milyen kiszolgáltatott helyzetben tartotta a magyar társadalmat a Horthy-korszakban, az államszocializmus évtizedeiben vagy a rendszerváltás óta. Ki is mondható tehát, hogy nagyobb az esély a pénzügyek társadalmasítására EU-keretek között, mint azon kívül.

Úgy adódott, hogy sokat foglalkoztam a pénzügyi szabadságharc Kossuth-i művével, ami világraszóló sikert, „gazdasági csodát” eredményezett a szabadságharc másfél évében. Biztosan állíthatom, hogy a szabadságharc pénzügyi sikereinek éppúgy, mint katonai sikereinek, a Kárpát-medencében élő nemzetek összefogása volt a záloga. Ha Kossuth a nemzeti különállás tragikus kinyilvánítása, a Függetlenségi Nyilatkozat után hirdette volna meg a pénzügyi forradalmat, az elkülönülő magyar nemzetállam programjaként, azonnal elbukott volna.

A *jogalkotás* területén a fő botránykő a – választás vagy kinevezés által történő – delegált hatalomgyakorlás. Az EU-parlament hagyja jóvá minden lényeges kérdésben a különböző EU-bizottságok és -tanácsok által kidolgozott, javasolt, Magyarországra is vonatkozó törvényeket. Az EU-parlamentben kb. 3%-nyi szavazati súllyal rendelkezünk majd, tehát „nem fogjuk tudni megvédeni érdekeinket, kiszolgáltatottá válunk”.

Az EU közös törvényeket hoz, amelyek mindenkire kötelezőek. Teljességgel kizárható, hogy magyarellenes, csak Magyarországra érvényes törvények születnek abból a célból, hogy „jól kitoljanak” a magyar nemzetet. Ugyanakkor kétségtelen, hogy az EU-parlament elfogadhat olyan törvényeket is, amelyek bizonyos szempontból hátrányosan érinthetik a magyar társadalom bizonyos rétegeit. Ez azonban a nemzeti kézben lévő törvényhozás szituációjában is így van.

Az európai nagyhatalmak sem rendelkeznek majd 20% körülinél nagyobb szavazati súllyal, tehát ők is bármikor leszavazhatóak lesznek. Az igazi kérdés, hogy a saját érdek mindenáron történő érvényesítése, vagy a *saját és a mások érdekeinek összhangba hozása* lesz-e a meghatározó szándék az EU jogalkotásában. Az előbbi esetben pillanatok alatt darabjaira hull szét az EU, függetlenül attól, hogy nincs intézményesített definíciója a kilépésnek. Az utóbbi esetben viszont nincs miért félnünk a közösségi jogalkotástól.

Egyébként bármilyen, akár a legtisztább, konföderatív jellegű nemzetközi együttműködés során is, ahol bármilyen ok miatt, bármely területen szükségszerűvé válik az érdekintegráció, kikerülhetetlen a delegált hatalomgyakorlás, és az együttműködésben résztvevők alávetettsége a közös döntéseknek. A kérdés az, hogy az előnyös és hátrányos döntések egyenlege élhető, fejlődési távlatokat nyitó életet eredményez-e, vagy nem.

Nyilvánvaló, hogy Magyarország számára az érdekérvényesítő tevékenység a csatlakozással nem befejeződik, hanem voltaképp elkezdődik. De most már lesznek eszközeink, lesz színtere érdekeink kinyilvánításának, s mindig lesznek szövetségeseink a 25 ország között. A tisztességes érdekintegráció heroikus munkája nyomán nem győztesek és vesztesek születnek, hanem közös, élhető élet.

Ami pedig a nemzetközi „pénzoligarchia” besűrűsítését illeti az EU hatalmi struktúrájába, ugyancsak az EU hatalmas szociális ereje az a tényező, amely hatékony védelmet jelent a „disznófejű nagyúr” minden gonosz próbálkozásával szemben. Végigéltük, hogy az EU-n kívül milyen kiszolgáltatottak vagyunk. Láttuk, hogy az EU társadalmá, ez a pillanatok alatt mozgósítható, céltudatos, hatalmas tömegelő milyen hatékonyan lép fel a fenevad ellen. Az EU hatalmi szervezete pedig minden tekintetben ennek a tömegelőnek van kiszolgáltatva. Nem logikus tehát az az aggodalom, hogy éppen a csatlakozásunkkal betonozódik be a pénz hatalom uralma Magyarországon. Az EU mindenekelőtt a népek közösségét, a legyőzhetetlen szociális erőt jelenti, s csak másodsorban a brüsszeli hatalmi szervezetet. Tehát nem-hogy bebetonozódna a pénz hatalom, hanem éppen ellenkezőleg: az ellene zajló szociális küzdelem tekintetében azonnal szövetségeseinknek tekinthetünk egy több száz milliós tömeget, amely megbízható tapasztalatokkal rendelkezik a „disznófejű nagyúr” fékmentésében.

Ezzel függ össze a további – kevésbé jelentős – aggályok egyike, amely úgy hangzik, hogy a nagy nyugati népek a gyarmattartó pozíciójára szocializáltak, s a kelet-közép-európai kis-országok csatlakozásában alkalmat fognak látni gyarmattartó ösztöneik érvényesítésére. Nem kétséges, hogy a nagy népek számára kísértés a gög, de a mai európai helyzetben országok, népek közötti újragyarmatosítástól tartani teljes mértékben alaptalan. A XX. században egyébként is olyan szörnyű leckét kaptak a gyarmattartó népek a gyarmatoktól, hogy mai nemzedékeik már nem a gyarmattartó gögjére, hanem az erkölcsikatonai-gazdasági vesztes szégyenére szocializáltak.

A másik kevésbé jelentős momentum, hogy a – valószínűleg elsősorban francia – liberális, affektáns értelmiség, befolyást szerezve Brüsszelben, elérkezettnek látta az időt, hogy ízlése szerint átformálja a világot. Például nem szereti a disznótort, de szereti a homoszexuálisok közötti „házasságkötést”. Nosza, a brüsszeli szervezetekbe besűrűsödött képviselőik nagy dérrrel-dúrral elkezdnek „állást foglalni”, s ha tehetik, különböző irományokba is beleeresztik ízlésüket. Érdekes módon ezek az állásfoglalások keltik a legviharosabb indulatokat, pedig semmilyen kötelező érvényük nincsen; de ha sikerülne is jogszabályokba átvinni ízlésvilágukat, az ilyen szabályok úgysem érvényesülnének szembenálló környezetben. Meglehetősen nagy tapasztalattal rendelkezünk a hülyeségek közböcsítésében.

Érdekhierarchia

Komoly elemzők úgy látják, hogy a tőke szabad áramlása mindenekelőtti érdeként jelenik meg az integrációs szerződéseinkben és a tágabb joganyagban. Nem tudom, így van-e, de a csatlakozásra készülve világossá kell tenni, hogy a világ e térfelén (Kelet-Közép-Európában) az értékrend és érdekrend összhangja minden jószándékú ember elemi erejű igénye.

Mindenki számára érthető módon egyértelművé kell tenni, hogy legalábbis három érdek fölötté áll a tőke szabad áramlása érdekének: a szocialitás, a természet- és környezetvédelem és a kultúra érdekerülete. Ez azt jelenti, hogy ha a tőke szabad áramlása szembekerül ezek bármelyikével, akkor nem érvényesülhet. Jó lenne, ha bizonyos urak, akik abban ringatják magukat, hogy a tőke szabad áramlása ürügyén világuralomra tehetnek szert, megértenék, hogy ne kíséreltezzenek ebben a térségben (sem), mert ha miattuk sérül e három

érdekvilág bármelyike, nem biztos, hogy békében kimenekülhetnek ebből az országból, ha EU-tagság lesz is. Azzal a hazugsággal, hogy a tőke szabad áramlásának mindenekelőtt történő érvényesülése szolgálja legjobban a szocialitást, a természet- és környezetvédelem, továbbá a kultúra érdekeit, e térség népeit nem fogják tudni elkábítani.

Abban viszont már egyáltalán nem vagyok biztos, hogy a nemzetgazdaságok protekcionista védelme fölötté áll a tőke szabad áramlásának. Európai, majd világméretű létbiztonság a munkamegosztás lehető legszélesebb érvényesülésével oldható meg. Annak, hogy a föld kincsei és gyümölcsei mindenhová eljussanak, ugyan-csak a szabad áramlás a feltétele, ami nem megy pénz nélkül. A nemzetközi együttműködés szélesedése növeli a hatékonyságot, a bezárkózás csökkenti. Ha a tőke szabad áramlása a helyén működik, alávetetten magasabb érdekeknek (a szocialitás, a természet- és környezetvédelem és a kultúra érdekeinek), akkor nincs szükség további korlátozására. A pénzkibocsátás és a hitelrendszer társadalmisításának folyamata pedig bármilyen széles nemzetközi struktúrában végbemeget.

Rudolf Steiner hívta fel a figyelmet arra, hogy ha a nemzetgazdaságok nagyobb, közös struktúrában szabadon egyesülnek, akkor nem összegződnek, hanem meghatványozódnak a teljesítőképességük. Az első világháború legelején kiváló közgazdászok precíz számításokkal bizonyították, hogy a háború legfölbjebb néhány hónapig tarthat, mert a résztvevő országok nemzetgazdaságából többre nem futja (mindegyik országban többmillió katonatömegek, soha nem látott mennyiségű hadianyag, óriási kieső élő munkaerő – emberek és lovak – stb.) Mégis, több mint négy évig tartott a világháború, mert a háborús szövetségben mindkét oldalon meghatványozódott a gazdasági teljesítőképesség. Békeidőben még sokkal többet remélhetünk, a világ gazdasági bajainak orvoslását tekintve is, sok nemzet szabad szövetségétől és érdekintegrációjától. (Nem tartozik szorosan a témához, de meg kell említenem, hogy a termelőegységek ezzel ellentétes irányú fejlődése fog lezajlani: a mamutvállalatok, a monokultúras mamutbirtokok, a monopóliumok szétesnek, és a szabad szerveződésű kis- és középvállalatoknak adják át helyüket. Ezzel együtt a kontinentális és világméretű gazdasági működésben föltétlenül szükséges funkciója van a kereskedelem és a tőke szabad áramlásának.)

A fentiek átgondolnivalókat kínálnak azon csatlakozásellenes gondolkodóknak, akik a szubszidiaritás elvét ajánlják az uniós szövetkezés alternatívájaként. A szubszidiaritás elve mindenki számára rokonszenves (az EU ajánlásai között is szerepel egyébként): minden döntést az adott ügyben érintettek és illetékesek (legalacsonyabb) szintjén kell meghozni. A gazdasági szubszidiaritás tekintetében azonban nagyon érzékeny distinkcióra van szükség annak mérlegelésében, mi a reális „legalacsonyabb” szint. A teljes, önálló nemzetgazdasági struktúrák nagyobb, közös struktúrába egyesülése létbiztonságot, fejlődést eredményez, mert megatványozza a teljesítőképességet. Az ezzel ellentétes folyamat, amelyben már esetleg országon belül is teljes, önálló struktúrára töredek szét a gazdasági működés, nagyon valószínű, hogy általános elnyomorodáshoz vezethet. Bizonyára az elkövetkező idők egyik legizgalmasabb, legellentmondásosabb történeti folyamata lesz, hogyan találja meg az ember az életképes egyensúlyt a világméretű egyesülés és a helyi (gazdasági és nem gazdasági) kisközösségek szabad szerveződése között. Akár az egyik, akár a másik egyoldalú érvényesülése katasztrófához vezethet.

Ha nem csatlakozunk

Ha Magyarország visszautasítja az unióba tömörült népek kéznűjűjtását, és nemet mond a csatlakozásra, prognózisom szerint általános lerongyolódás, óriási arányú munkanélküliség, az élet gazdasági feltételeinek állandósuló akadozása, a forint konvertibilitásának megszűnése, magyarellenesség, velünk szembeni vízumkénszer bevezetése több tucat ország részéről, a nacionalista erők belpolitikai megerősödése nálunk s a környező országokban, majd ennek nyomán bandajellegű határmenti villongások, s a Kárpát-medencei magyarság rendkívüli megpróbáltatásai következnek be.

A csatlakozás ellenzői erre kapásból rávágják, hogy mindez (vagy ezek jórésze) éppen akkor következik be, ha csatlakozunk. Mert akkor a pénzgyarmatosító nemzetközi oligarchia pénzügyi eszközökkel és a multik által ráteszi a kezét a magyar földre s a teljes gazdaságra, s a magyar zsellérré, bérrabszolgává válik a saját hazájában, ez pedig szociális villongásokhoz, általános lerongyolódáshoz stb. stb. vezet, mindahhoz, amit az előbb felsoroltam.

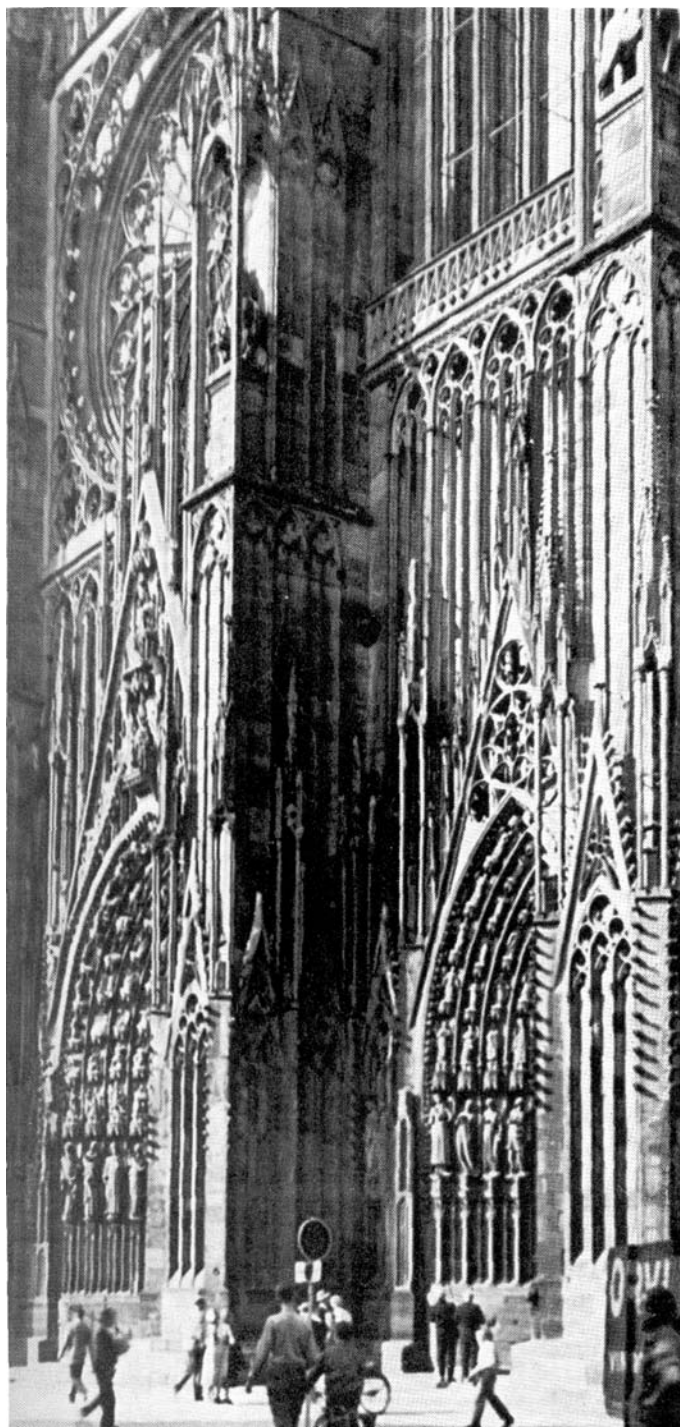
Természetesen mindkét prognózis feltételezésen alapul. De az ellenzők feltételezése ellen és az én feltétele-

zésem mellett szól a történelmi tapasztalat és a politikai logika.

A történelmi tapasztalat egyrészt azt mutatja, hogy a csatlakozást követően minden csatlakozó országban óriási fejlődés, életszínvonalbeli emelkedés indult meg. (E fejlődés súlyos problémái az általános világbetegségekkel függnek össze, nem az EU-val; orvoslásuk is csak világméretű összefogással lehetséges.) Másrészt az is történelmi tapasztalat, hogy az egyes tagországok társadalmainak akarától függött, mit eredményezett a tagság. Egészen mást Dániában, mint Franciaországban, mást Írországban, mint Görögországban stb. Semmilyen tapasztalat nem támasztja alá, hogy a pénzligarchia totális diktatúrára tett volna szert bármely uniós tagországban. Nem az a virtus tehát, hogy elriasszuk az embereket a csatlakozástól, hanem az, hogy tagállamként is megőrizzük önmagunkat, kifordítsuk azt a kedves és szép, virágzó és barátságos Magyarországot, amely pótolhatatlan része volt és lesz a mindenkori Európának.

Magyarország helyzetű ország még nem utasította vissza a csatlakozást. Svájc, Norvégia kimaradt, de minden ellenzőt óvni, hogy az ő (Magyarországhoz ezer okból nem hasonlítható) példájukra hivatkozzon. A politikai logika arra figyelmeztet, hogy a csatlakozás elutasítása esetén mind az európai népek és hatal-

mak, mind a gazdaság nemzetközi szereplői részéről általános magyarellenesség fog megnyilvánulni, annak minden súlyos, évtizedekre lebénító következményeivel. Minden EU-tag (társadalom, nemzeti és közösségi hatalom stb.) úgy fogja érezni, hogy ő részesült visszautasításban. S ezt nem fogja ellensúlyozni néhány száz alternatív értelmiségi rokonszenve a különböző tagországokban. A magyarellenesség pedig súlyos gazdasági, külpolitikai bajokhoz, s a nacionalizmus megerősödéséhez vezet. Ha pedig nálunk megerősödik a nacionalizmus, akkor láncreakciószerűen a környező országok is. Mindezek következménye

pedig politikai logikával pontosan kiszámítható. Ezt a prognózist alátámasztja az a tény is, hogy az erdélyi, felvidéki, vajdasági magyarság szinte teljes egységben híve Magyarország és a saját ország uniós csatlakozásának.

Az az ajánlat, hogy ne lépünk be az EU-ba, hanem valósítsuk meg a Fennmaradás Társadalmi Programját, nem egyéb, mint annak beismerése, hogy a csatlakozásnak nincs alternatívája. Azonnal meghozandó döntéshez alternatívaként felkínálni olyan, sokévtizedes társadalmi fejlődést igénylő, gyönyörű, koherens jövőképet, amely természete miatt, csekély ismertsége miatt, strukturális felépítése miatt semmiképpen nem töltheti be az alternatíva funkcióját (a mellette szóló döntés ezer más, megelőző, súlyos döntést feltételez), az alternatíva hiányát húzza alá, s csupán a nacionalista törekvésekhez szolgáltat erkölcsi, hivatkozási munitiót olyanok számára, akik egyébként egy szavát sem veszik komolyan.

A másik irány

Bár idáig csak a címben említettem, válójában végig a témáról írtam: a harmadik útról. A harmadik útról, amely az unióba vezet. „Ne kapitalizmust és ne szocializmust” – hangzott egykor a harmadik utat kikényszerítő életképtelen alternatívára adott válasz. Vajon kapitalista, vagy szocialista az EU? A kapásból kínáló válaszok félrevezetőek.

Az biztos, hogy nem szocialista – vágjuk rá magabiztosan. S ha a valamikori „létező szocializmus” rendszeréhez hasonlítjuk, akkor igazunk is van.

Az EU kapitalista országok szövetsége – ez a gyors válasz második fele. S ha elfogadjuk a marxizmus klasszikusainak minősítését, vagy akár mai komoly gondolkodók véleményét a tőke szerepéről az euroatlanti térségben, valami igazság ebben a választunkban is van.

De milyen rendszer az, amelyben a társadalom érdekeit fenyegető legkisebb veszély egy pillanat alatt általános sztrájkot eredményez? A tőkést nem védi se csendőr, se jog, se egyház, s mindig meg kell hajolnia a társadalom akarata előtt. A hatalom legmagasabb csúcsain helyet foglaló személyek és testületek korrupciós ügyei kiderülnek, nyilvánosságot kapnak, s akkor sem ússza meg a bűnöző, ha többszörös milliárdos. A dolgozók átlagos jövedelme olyan

szintű, hogy nagy család gondtalan életéhez, a gyerekek taníttatásához, pályára állításához, a létbiztonságot jelentő nyugdíj megtakarításához bőségesen elegendő. Akit a sorsa hajléktalanná tett, több lakáslehetőség közül választhat. A világhírű sportlót adócsalásért megbüntetik, s milliók tüntetnek egy kiközösített ország beteg gyermekeiért. Mindenki lehet vállalkozó, s ha máshogy nem, a rendkívül olcsó hitelek révén mindenki lehet tőkés.

Milyen rendszer ez: szociálkapitalista vagy kapitálszocialista? Vagy netán minden teoretikus és ideológus szándék és előfeltételezés nélkül, spontán formálódik a „harmadik út” az EU-ban?

Ez most az a történelmi pillanat, amikor fel kell adnunk a „harmadik út” olyasfajta, XX. századi ábrándképeit, amelyekkel kecsegtettük magunkat, hogy mi majd soha nem látott megoldást találunk, amely folytán földi mennyországként, idegenül, de gyönyörűen tündökölhettünk a népek panorámájában. A testvéri sorsközösség immár kényszerűen világméretű: vagy együtt fejlődünk, vagy együtt bukunk. Megtartani mindenből azt, ami jó, s elvetni mindenből azt, ami rossz – ebben formálódik világméretű vajúdas közepette a kapitalizmust és a szocializmust egyaránt megszenvedett népek életében az eddig még definiálatlan „harmadik út”. Az EU társadalma élen jár ebben a vívódásban. Nem az életszínvonal vagy gazdasági-technikai teljesítménye miatt a „legfejlettebb”, hanem azért, mert a nagy szociális háború fontos csatáit már megvívta. Kezében van a hatalomlétesítés és hatalomdöntés minden eszköze.

(Külön nagy, végtelenül fontos, de nem idetartozó kérdés, hogy maga az euroatlanti térség kizsákmányolója a Föld többi területeinek, s ez halálos következmények nélkül tovább már nem folytatható. Most belső viszonyai szempontjából vizsgáltuk e térség társadalmi-gazdasági rendszerét. Hozzá kell tennünk: éppen az EU feladata, hogy segítője legyen a világ többi területének, hogy tapasztalatai, kezdeményezései által, vér nélküli és sikeres legyen a szociális küzdelem. Ezzel adós az EU egésze a világnak. Belső viszonyaiban azonban a szocialitás ügye jó úton halad.)

A harmadik útnak van magyar megfogalmazása.

A magyar történelmi egzisztencia sajátos sorsmozdulata a kétfelé kinyújtott kar. Hasonlít az áldó, a szét-

tartó és az összekötő mozdulatra, a kereszt formájára. A magyarság nem csak a Nyugatnak volt védőbástyája a Kelettel szemben, hanem a Keletnek is védőbástyája volt a Nyugattal szemben. Itt most nem fejthetem ki részletesebben, de számtalan történeti ténnyel bizonyítható ez a tétel. Azért maradhatott fenn a magyar nép a szláv és germán környezetben, mert mindegyikhez egész valójával kapcsolódott: kelethez és nyugathoz, északhoz és délhez. Így őrizte meg önmagát. Történelme önazonos pillanataiban egyikkel sem szövetekezett a másik elpusztítására, inkább saját nemzetétén fékezte le bármelyik támadását a másik ellen.

A csatlakozás pillanatában is meg kell keresnünk a magyar „harmadik út” szellemi ösvényét.

„Magyarország, a komország hajója végérvényesen kikötött a nyugati parton!” – ez az egyik út. „Nem csatlakozunk, mi majd megmutatjuk, hogy egyedül is megállunk a lábunkon!” – ez a másik út. Mindkettő idegen a magyar lélektől és sorstól.

És a harmadik út: csatlakozunk, de teljes erővel építjük keleti kapcsolatainkat is. Soha olyan jelentősége és értéke nem volt még a keleti, mindekelőtt orosz kapcsolatépítésnek, mint amilyen a most következő évtizedekben lesz. Nem a csatlakozás fenyegeti nemzetelállal a magyarságot, hanem az, ha csak az egyik oldalhoz kapcsolódik, vagy ha sován, a magyarságtól idegen göggel azt hisszük, hogy egyedül, a környezetünkől és a világfolyamatoktól függetlenül, sőt akár azok ellenére is létezni tudunk. A kétfelé kinyújtott kar azonban mozgás közben is egyensúlyt, biztonságot ad.

Megjegyzés

Tíz év óta sokat írtam a konföderáció szükségességéről. Ma is a konföderáció híve vagyok. Úgy tapasztaltam azonban, hogy e térség országai, köztük Magyarország is, elutasítják a Kárpát-medence és környezete konföderális fejlődésének eszméjét. Szomorú példa erre: Kányádi Sándor világraszóló kezdeményezéséből, hogy a térség mindegyik népének irodalmából a legfontosabb 100 kötetet lefordítsák mindegyik térségbeli nyelvre, és kiadják – nem lett semmi. Arra a meggyőződésre jutottam, hogy ha már konföderáció nem lehetséges, jobb az uniós szövetekezés, mint a nemzetállami különállás. Megerősít ebben, hogy a környező országok magyarsága is így gondolkodik.